

MIC DICȚIONAR

de

sinonime

antonime

omonime

paronime

și

pleonasme

pentru

CICLUL PRIMAR

Irina-Roxana Georgescu (coord.)

Carmen Ianculescu

Anca-Elena Cristea

Tatiana Păun

CORINT
EDUCAȚIONAL

CUVÂNT-ÎNAINTE

Acest *Mic dicționar de sinonime, antonime, omonime, paronime și pleonasme pentru ciclul primar* este o lucrare necesară în biblioteca oricărui elev din cel puțin două motive: surprinde o sinteză relevantă a termenilor pentru universul de cunoaștere al copiilor din clasele I-IV; în plus, este certă utilitatea practică a acestui volum ușor de parcurs. Totodată, autoarele vă invită la o călătorie printre cuvinte, fiecare dintre cele cinci capitole majore care structurează micul dicționar surprinzând și „noțiuni teoretice”, urmate de liste consistente de termeni, definiți în raport cu diverse contexte de folosire.

Ca o noutate, *Micul dicționar de sinonime, antonime, omonime, paronime și pleonasme* adaptează inventarul de termeni pentru capacitatea de înțelegere a elevilor din ciclul primar. Aceștia vor învăța să caute sinonime interesante, antonime puternice și să semnaleze pleonasme neplăcute.

Irina-Roxana Georgescu

I. CUVINTE CU ÎNȚELES ASEMĂNĂTOR (SINONIME)

NOȚIUNI TEORETICE

- Cuvintele care au formă diferită și sens identic sau foarte asemănător se numesc **sinonime**.
- Cuvântul dat și cel cu sens asemănător (sinonimul) trebuie să fie aceeași parte de vorbire și să se poată înlocui în același context.

Exemple: țară - patrie (*substantiv*);
bucuros - fericit (*adjectiv*);
aleargă - fugă (*verb*).

- Un cuvânt poate avea mai multe sinonime.

Exemple: zăpadă - nea - omăt;
supărat - trist - necăjit;
prieten - amic - camarad.

- Există situații în care un cuvânt poate avea sinonim un cuvânt cu sens identic. În acest caz vorbim despre **sinonimie totală**. Aceste situații se întâlnesc destul de rar.

Exemple: inimă - cord;
 lexic - vocabular;
 lift - ascensor.

- În cazul cuvintelor cu sens asemănător vorbim despre **sinonimie parțială**. Aceste situații se întâlnesc frecvent.

Exemple: bun - blând;
 prețios - valoros;
 miros - mireasmă.

- Anumite cuvinte pot deveni sinonime în funcție de contextul în care se regăsesc.

Exemple: pustie - goală; Camera era pustie/goală.
 bun - gustos; Cozonacul este bun/gustos.

- Există situații în care un cuvânt poate avea sens asemănător cu o expresie.

Exemple: a fugi - a o rupe la fugă;
 a se rostogoli - a se da de-a dura.

- Există situații în care o expresie poate avea sens asemănător cu o altă expresie.

Exemple: a o lua la sănătoasa - a o rupe la fugă;
 a spăla putina - a-și lua picioarele la spinare.

LISTĂ DE SINONIME

A

abătut (adj.) = supărat, trist, necăjit, amărât, posomorât.

abil (adj.) = **1.** îndemânatic. **2.** descurcăreț.
3. viclean, șiret.

abrupt (adj.) = prăpăstios, greu accesibil.

abundent (adj.) = bogat, copios, îmbelșugat.

abur (subst.) = **1.** vapori (de apă). **2.** boare.

accesibil (adj.) = simplu, elementar.

achiziționa (vb.) = a cumpăra, a procura.

aclama (vb.) = a ovaționa.

acomoda (vb.) = **1.** a (se) obișnui, a (se) adapta.
2. a (se) împăca.

acompania (vb.) = a întovărăși, a însoți.

acord (subst.) = **1.** înțelegere, învoială. **2.** aprobare, acceptare. **3.** armonie (muzică).

activ (adj.) = **1.** harnic. **2.** dinamic. **3.** silitor.

acrobat (subst.) = gimnast.

adiere (subst.) = boare, pală, suflare.

admirație (subst.) = prețuire, stimă.

admonestare (subst.) = **1.** dojană. **2.** atenționare.

adulmeca (vb.) = a mirosi, a amușina.

aduna (vb.) = **1.** a strânge, a acumula. **2.** a economisi. **3.** a colecționa.

afecțiune (subst.) = **1.** bunăvoință, simpatie, dragoste. **2.** boală.

agale (adj.) = domol, încet, alene.

agăța (vb.) = a atârna, a prinde, a suspenda.

ager (adj.) = **1.** sprinten. **2.** inteligent. **3.** perspicace.

agonisi (vb.) = a economisi, a strânge.

aidoma (adv.) = identic, la fel.

aievea (adv.) = **1.** clar. **2.** real, concret.

ajunge (vb.) = **1.** a sosi, a veni. **2.** a deveni. **3.** a răzbi. **4.** a atinge.

ajutor (subst.) = sprijin, protecție.

alai (subst.) = mulțime, suită, paradă.

alandala (adv.) = anapoda, dezordonat.

alarmat (adj.) = neliniștit, îngrijorat, alertat.

alcătui (vb.) = a crea, a redacta, a face, a forma, a întocmi, a compune, a concepe, a realiza.

aliment (subst.) = mâncare.

alina (vb.) = a liniști, a domoli, a calma.

alinta (vb.) = a dezmierda, a mângâia.

altercație (subst.) = ceartă, dispută, conflict.

altruist (adj.) = generos.

alunga (vb.) = a izgoni, a respinge, a surghiuni.

amăgi (vb.) = **1.** a înșela, a prosti, a păcăli.

2. a ademeni, a ispiti, a tenta, a momi.

amănunțit (adj.) = detaliat, minuțios.

II. CUVINTE CU ÎNȚELES OPUS (ANTONIME)

NOȚIUNI TEORETICE

- Cuvintele care au formă diferită și sens opus se numesc **antonime**.

- Cuvântul dat și cel cu sens opus (antonimul) trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

Exemple: întuneric ≠ lumină (*substantiv*);
trist ≠ vesel (*adjectiv*);
a veni ≠ a pleca (*verb*).

- În cele mai multe situații, cuvântul cu sens opus (antonimul) este diferit ca formă de cuvântul inițial.

Exemple: încet ≠ rapid;
departe ≠ aproape;
a intra ≠ a ieși.

- Există situații în care cuvântul cu sens opus (antonimul) se formează pornind de la cuvântul inițial prin adăugarea uneia dintre următoarele silabe: a-, ne-, dis-, des-, dez-, de-, i-, in- etc.

Exemple: normal $\neq$ anormal;
 proporționat $\neq$ disproporționat;
 legat $\neq$ dezlegat;
 moral $\neq$ imoral;
 lămurit $\neq$ nelămurit;
 a valoriza $\neq$ a devaloriza;
 prins $\neq$ desprins;
 egal $\neq$ inegal.

- În situația în care se formează un antonim prin adăugarea unei silabe în fața unui cuvânt care începe cu litera „î”, cuvântul format va păstra scrierea cu „î”, chiar dacă litera se află în interiorul cuvântului.

Exemple: întrecut $\neq$ neîntrecut;
 încuiat $\neq$ neîncuiat.

- Există cuvinte care pot avea o formă ce le poate plasa într-o relație de antonimie conform regulii de mai sus, dar sensul lor nu le încadrează ca antonime.

Exemple: bun $\neq$ nebun;
 vrednic $\neq$ nevrednic.

- La selectarea antonimului potrivit trebuie să se țină cont de **contextul** în care se regăsește cuvântul inițial.

Exemple:

bun ≠ urât

Prognoza meteo ne anunță că mâine va fi timp **bun** pentru excursie.

Prognoza meteo ne anunță că mâine va fi timp **urât** pentru excursie.

bun ≠ rău

Vecinul Mitică este un om **bun** la suflet.

Vecinul Mitică este un om **rău** la suflet.

bun ≠ slab

Ionel a obținut un rezultat **bun** la evaluare.

Ionel a obținut un rezultat **slab** la evaluare.

- Există cuvinte care pot avea ca antonim o expresie.

Exemple: a sta ≠ a o rupe la sănătoasă;

a defăima ≠ a ridica în slăvi.

- Putem vorbi de o relație de antonimie și între două expresii.

Exemple:

a vorbi vrute și nevrute ≠ a-și pune lacăt la gură;

strâns la pungă ≠ mână largă.

LISTĂ DE ANTONIME

A

abandona (vb.) ≠ **1.** a adopta. **2.** a relua, a reveni.

abate (vb.) ≠ a (se) îndrepta.

abil (adj.) ≠ stângaci, nepriceput, neîndemâ-natic.

abrupt (adj.) ≠ domol, lin.

absent (adj.) ≠ **1.** prezent. **2.** atent.

abundență (subst.) ≠ **1.** sărăcie. **2.** insuficiență.

acclera (vb.) ≠ a încetini.

accepta (vb.) ≠ **1.** a refuza. **2.** a renunța, a res-pinge.

acceptabil (adj.) ≠ inacceptabil.

aclama (vb.) ≠ a huidui.

acoperi (vb.) ≠ a (se) descoperi, a (se) dezveli.

acoperit (adj.) ≠ descoperit.

acordat (adj.) ≠ **1.** neacordat. **2.** dezacordat.

acru (adj.) ≠ dulce.

activ (adj.) ≠ pasiv, inactiv.

acum (adv.) ≠ atunci, cândva, odinioară.

adăuga (vb.) ≠ **1.** a scădea. **2.** a reduce, a dimi-nua, a împuțina.

adeseori (adv.) ≠ rareori.

adevăr (subst.) ≠ minciună.

admira (vb.) ≠ a disprețui, a desconsidera.

admis (adj.) ≠ respins.

adora (vb.) ≠ a detesta.

adormire (subst.) ≠ trezire, deșteptare.

aduna (vb.) ≠ a (se) scădea.

adunare (subst.) ≠ scădere.

adversar (subst.) ≠ aliat.

afară (adv.) ≠ înăuntru.

afirma (vb.) ≠ a infirma, a nega.

afirmație (subst.) ≠ negație.

ager (adj.) ≠ molatic, greoi.

agita (vb.) ≠ a (se) calma, a (se) liniști, a (se) potoli.

agreabil (adj.) ≠ dezagreabil, respingător.

agresiv (adj.) ≠ pașnic.

aici (adv.) ≠ acolo.

alb (subst.) ≠ negru.

alene (adv.) ≠ iute, repede, grabnic.

aliat (subst.) ≠ adversar.

altruist (adj.) ≠ egoist.

amabil (adj.) ≠ grosolan, necuviincios.

amar (adj.) ≠ dulce.

amăgi (vb.) ≠ a dezamăgi.

amic (subst.) ≠ dușman, inamic.

aminti (vb.) ≠ a uita.

amorți (vb.) ≠ a (se) dezmorți.

amurg (subst.) ≠ răsărit.

III. CUVINTE CU ACEEAȘI FORMĂ ȘI ÎNȚELES DIFERIT (OMONIME)

NOȚIUNI TEORETICE

• Cuvintele care au aceeași formă și sens total diferit se numesc **omonime**.

Exemplu:

ton = pește răpitor

Am cumpărat o conservă de **ton**.

ton = interval între două sunete muzicale.

A cântat cu un **ton** mai sus decât trebuia.

• Atunci când omonimele își păstrează aceeași formă atât la singular, cât și la plural, pentru toate sensurile, vorbim despre **omonimie totală**.

Exemplu:

cală/cale = încăpere de depozitare pe o navă

Căpitanul a coborât în **cală**.

Au depozitat marfa în **cale**.

cală/cale = floare

În vază se află o **cală** albă.

În vază se află **cale** albe.

• Atunci când omonimele au aceeași formă la singular, dar formă diferită la plural, vorbim despre **omonimie parțială**.

Exemplu:

corn/cornuri = produs de patiserie;

corn/coarne = excrescență pe capul unor animale;

corn/corni = instrument muzical de suflat.

- Spre deosebire de sinonime și de antonime, omonimele pot fi părți de vorbire diferite.

Exemplu:

nouă (numeral) - Este ora **nouă**.

nouă (pronume) - Cadoul ni-l aduce **nouă**.

nouă (adjectiv) - Am citit o carte **nouă**.

LISTĂ DE OMONIME

A

acces¹, *accesuri* (subst.) = intrare, posibilitatea de a pătrunde.

acces², *accese* (subst.) = izbucnire violentă și trecătoare a unei stări sufletești.

acru¹, *acri* (subst.) = unitate de măsură pentru suprafețe de teren.

acru², *acri, acre* (adj.) = **1.** care are gustul caracteristic al oțetului, al lămâii etc. **2.** morocănos, ursuz, supărăcios.

ales¹, *aleasă*, *aleși/alese* (adj.) = **1.** desemnat prin vot. **2.** deosebit, distins, remarcabil.

ales² (subst.) = faptul de a (se) alege.

aprins¹, *aprinsă*, *aprinși/aprinse* (adj.) = **1.** care arde. **2.** înfierbântat, încins. **3.** pasionat, înflăcărat.

aprins² (subst.) = faptul de a se aprinde.

arie¹, *arii* (subst.) = loc special unde se treieră cerealele.

arie², *arii* (subst.) = **1.** măsură a unei suprafețe.

2. zonă de răspândire a unui fenomen. **3.** întindere, suprafață.

arie³, *arii* (subst.) = compoziție muzicală vocală/instrumentală care face parte dintr-o operă, operetă.

B

baie¹, *băi* (subst.) = **1.** îmbăiere, scăldat. **2.**

cadă. **3.** încăpere destinată îmbăierii. **4.** clădire cu instalații speciale de îmbăiere. **5.** stațiune balneară.

baie², *băi* (subst.) = mină.

ban¹, *bani* (subst.) = unitate monetară și monedă egală cu a suta parte dintr-un leu.

ban², *bani* (subst.) = titlu de mare dregător în Țara Românească după secolul al XV-lea.

banc¹, *bancuri* (subst.) = îngrămădire de nisip, de pietriș sau de nămol formată pe fundul mărilor sau al fluviilor.

banc², *bancuri* (subst.) = anecdotă.

bancă¹, *bănci* (subst.) = **1.** scaun lung pentru două sau mai multe persoane. **2.** pupitru.

IV. CUVINTE CU FORMĂ ASEMĂNĂTOARE ȘI ÎNȚELES DIFERIT (PARONIME)

NOȚIUNI TEORETICE

• Cuvintele cu formă asemănătoare (diferă unul sau două sunete) și cu sensuri total diferite se numesc **paronime**. Relația de paronimie este un „accident” care generează greșeli de limbă.

• Există mai multe diferențe în ceea ce privește formele paronimelor, cum ar fi:

- **ordinea literelor**: a revela/a releva;

La sfârșitul romanului, autorul a **revelat** cititorilor cheia misterului.

Profesorul a **relevat** importanța unei alimentații corecte pentru sănătate.

- **o literă diferită**: complement/compliment;

La gramatică am învățat despre **complement**.

I-am făcut mamei un **compliment**, spunându-i că este frumoasă.

- **două litere diferite**: a colabora/a corobora;

Pentru rezolvarea problemei am **colaborat** cu membrii echipei.

A adus multe argumente pentru a **corobora** ce a afirmat mai devreme.

- **unul sau mai multe sunete în plus:** a asculta/a ausculta;

Juriul a **ascultat** cu atenție melodia din concurs.

Doctorul a **auscultat** bățile inimii cu stetoscopul.

- Atunci când vorbitorul folosește, în mod eronat, cuvântul cunoscut în locul celui mai puțin cunoscut, vorbim despre **confuzie paronimică**.

Exemple:

Copilul are multe probleme familiale. - incorect

Copilul are multe probleme familiale. - corect

familiar = apropiat, intim;

familial = legat de familie.

LISTĂ DE PARONIME

abil (adj.) = **1.** îndemânatic, iscusit, priceput, dibaci. **2.** descurcăreț.

agil (adj.) = suplu, vioi, sprinten.

adapta (vb.) = **1.** a ajusta, a potrivi. **2.** a se obișnui, a se deprinde.

adopta (vb.) = **1.** a înfia un copil. **2.** a-și însuși felul de a fi al cuiva. **3.** a accepta ceva în urma unui vot.

alineat (subst.) = rând dintr-un text a cărui scriere începe după un spațiu lăsat liber pentru a arăta trecerea la altă idee.

aliniat (adj.) = care este așezat în linie dreaptă.

alice (subst.) = proiectile de plumb.

elice (subst.) = componentă care servește la punerea în mișcare a unui avion, a unei nave etc.

aluzie (subst.) = cuvânt sau frază insinuantă.

iluzie (subst.) = **1.** percepere deformată a realității. **2.** amăgire.

baretă (subst.) = bentiță de piele cu care se încheie un pantof.

beretă (subst.) = șapcă marinărească fără cozoroc.

bizon (subst.) = animal sălbatic asemănător unui bou.

vizon (subst.) = animal sălbatic asemănător vidrei.

calitate (subst.) = însușire.

caritate (subst.) = filantropie, generozitate.

casa (vb.) = a scoate din folosință.

caza (vb.) = a instala pe cineva temporar într-o locuință.

casetă (subst.) = **1.** cutie. **2.** text tipărit într-un chenar.

cușetă (subst.) = pat de cabină în trenuri sau pe nave.

complement (subst.) = parte secundară de propoziție.

compliment (subst.) = cuvânt de laudă, de măgulire.

consultare (subst.) = întrebare, solicitare a unei păreri sau a unui aviz.

consultație (subst.) = examinarea unui pacient de către medic.

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
Cuvinte cu înțeles asemănător (sinonime).	
Noțiuni teoretice	7
Listă de sinonime	9
Cuvinte cu înțeles opus (antonime).	
Noțiuni teoretice	132
Listă de antonime	135
Cuvinte cu aceeași formă și înțeles diferit (omonime). Noțiuni teoretice	161
Listă de omonime	163
Cuvinte cu formă asemănătoare și înțeles diferit (paronime). Noțiuni teoretice	181
Listă de paronime	183
Pleonasmul. Noțiuni teoretice	189
Listă de pleonasme	192
Alte pleonasme	194
Abrevieri. Îndrumări pentru folosirea dicționarului	205

Mic dicționar de sinonime, antonime, omonime, paronime și pleonasme pentru ciclul primar propune un glosar atent ales de termeni relevanți pentru universul elevilor din clasele I–IV.

Toate cele cinci capitole ale dicționarului sunt însoțite de „noțiuni teoretice” importante, care definesc și particularizează, în timp ce listele generoase de termeni, în raport cu diverse contexte de utilizare, îi oferă micului cititor al acestei lucrări o binevenită libertate de mișcare.

Irina-Roxana Georgescu

CORINT
EDUCAȚIONAL

ISBN: 978-630-361-082-5

9 786303 610825

www.edituracorint.ro